مصطفی نادری، پژوهشگر محیط‌زیست و منابع طبیعی:

رویکرد رهبر انقلاب الگویی جهانی در حفظ محیط‌زیست است

پژوهشگر محیط‌زیست و منابع طبیعی گفت: تأکیدات رهبر انقلاب اسلامی بر حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی، نه تنها نشان‌دهنده نگاه بلندمدت ایشان به آینده کشور است، بلکه الگویی بی‌نظیر برای تمامی کشورهای جهان محسوب می‌شود. این رویکرد، علاوه بر حفظ کیان کشور در مرزهای داخلی و منابع طبیعی نیز کمک شایانی کرده است. مصطفی نادری در گفت‌وگو با «جوان» با بیان این مطلب که در خدمتگزاری به‌عنوان اصلی انکارناپذیر، ضرورتی است که عقل سلیم آن را تأیید می‌کند، اظهار کرد: اجداد و نیاکان ما با انجام این کار، میراثی از فضاهای سبز و جنگلی را برای ما بجا گذاشتند که امروز از آن بهره‌مندیم. بر این اساس، وظیفه ماست که این تلاش را برای نسل‌های آینده ادامه دهیم تا به مفهوم توسعه پایدار دست یابیم. وی با اشاره به اینکه حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی به شکلی که برای آیندگان خللی ایجاد نشود، پایدارترین حالت ممکن برای طبیعت هر کشوری است، افزود: کاشت درخت به عنوان یکی از بارورترین مصادیق این هدف، نقش مهمی در تلطیف هوا، جلوگیری از بزرگ‌ردها، غنی‌سازی سفره‌های آب زیرزمینی و افزایش تاب‌آوری کشور در برابر تغییرات اقلیمی ایفا می‌کند. توییچ این اقدام‌ها نه تنها ضروری، بلکه گامی اساسی در جهت آینده‌ای سبزتر است.

چالش‌های تخریب محیط‌زیست و نقش کلیدی آموزش در پیشگیری از آن

نادری ادامه داد: یکی از مهم‌ترین راهکارهای مقابله با رفتارهای تخریبی نسبت به محیط‌زیست، آموزش در سنین پایین است. اسلام و یافته‌های روانشناسان و متخصصان علوم تربیتی شرق و غرب، بر این نکته تأکید دارند که سنین سه تا ۱۲ سال، دوره طلایی تربیت هر فرد است. این سال‌ها که در نظام آموزشی ایران عمدتا مقاطع دبستان و راهنمایی را در بر می‌گیرد، بهترین زمان برای کاشت بذر توجه به مسائل محیط‌زیستی در ذهن کودکان است. اصلاح نظام آموزشی می‌تواند تأثیر چشمگیری در حل این مشکلات داشته باشد. به اعتقاد وی هرچند نسل کنونی را شاید نتوان به‌طور کامل نسبت به اهمیت این موضوع آگاه کرد اما ابزارهایی مانند برنامه‌های آموزشی صداوسیما، فضای مجازی، بروشورها، کتاب‌ها و مجلات می‌توانند به جلب توجه عمومی و کاهش تخریب کمک کنند.

وی یادآور شد: با این حال، اساسی‌ترین اقدام، گنجانده‌شدن آموزش محیط‌زیست در سیستم آموزشی کشور است. محدود کردن این موضوع به درس «انسان و محیط‌زیست» در پایه دهم کافی نیست. در کشورهای پیشرفته، به‌ویژه در منطقه اسکاندیناوی که از بهترین شرایط محیط‌زیستی برخوردارند، آموزش‌ها به‌صورت مرحله‌ای و متناسب با گروه‌های سنی طراحی شده‌اند. از مفاهیم ساده مانند درخت و حیوانات در سنین پایین، تا موضوعات پیچیده‌تر مثل ترسیب کربن و تأثیر آوری در مقاطع راهنمایی و دبیرستان. این رویکرد می‌تواند کلیدی‌ترین گام در ایران باشد. کاشت درخت نیز به عنوان یکی از مصادیق آموزش محیط‌زیست، هم برای سنین پایین و هم به‌طور کلی، نقشی مهم و مؤثر ایفا می‌کند.

پیشرفت نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت در سال دوم و چشم‌انداز آینده

این مدرس دانشگاه در پاسخ به سؤالی در مورد پیشرفت نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت گفت: نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت اکنون در سال دوم خود قرار دارد و طی این دو سال، به لطف تلاش‌های انجام‌شده، فعالیت‌ها در حوزه تولید و کاشت تقریباً مطابق برنامه‌ریزی هر سال پیش رفته است. در حال حاضر، تمرکز بر تدوین تدابیر لازم برای نگهداری و داشت نهال‌ها ضروری است. برای سال سوم نیز اقداماتی انجام شده و انتظار می‌رود سیستم مدیریت جدید بتواند روند گذشته را ادامه دهد و این طرح را به سرانجام برساند. هرچند اکنون مسئولیتی در این حوزه ندارم و از اظهارنظر مستقیم پرهیز می‌کنم اما امید است سازمان و مدیریت آن با تلاش جمعی، این نهضت را پیش ببرند تا هدف چهارساله کاشت سالانه ۵۰ میلیون اصله نهال محقق شود. تلاش کلی اعضای سازمان نیز معطوف به همین هدف است و ان شاءالله این مسیر ادامه خواهد یافت.

نقش آموزش و پرورش و صداوسیما در حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار

پژوهشگر محیط‌زیست و منابع طبیعی با بیان این مطلب که آموزش و پرورش به‌عنوان رکن اصلی تربیت و پایه‌گذاری آینده کشورها، از سنین پایین نقشی کلیدی در نهادینه‌کردن توجه به محیط‌زیست دارد، ادامه داد: کودکان که مانند صفحه‌های سفید هستند، با دریافت آموزش‌های درست در این حوزه، نظام تربیتی سالمی پیدا می‌کنند که می‌تواند آینده کشور را تضمین کند. صداوسیما نیز به‌عنوان رسانه‌ای پرمخاطب در آموزش عمومی، از طریق روش‌های مستقیم و غیرمستقیم مانند تبلیغات، فیلم‌ها، اخبار و برنامه‌ها، می‌تواند تأثیر سرازایی داشته باشد. تدوین استراتژی‌های مناسب در صداوسیما برای جلب توجه مردم به این مسائل حیاتی است. به اعتقاد وی در سال‌های اخیر، سازمان منابع طبیعی همکاری مناسبی با آموزش‌وپرورش، صداوسیما و وزارت کشور را داشت چراکه این نهادها به‌عنوان اثرگذارترین دستگاه‌ها در سیستم حکمرانی برای حفظ محیط‌زیست هستند.

وی با دریغ‌گو به طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت اشاره کرد و یادآور شد: این طرح بهانه‌ای برای جلب توجه عمومی به این موضوع شد. حمایت‌های مقام معظم رهبری نیز با افزایش کاشت نهال از یک به سه اصله در سال، پیامی روشن به مردم و مسئولان ارسال کرده که وضعیت محیط‌زیست رو به وخامت است و باید با کاشت درخت و توجه بیشتر به آن، با تغییرات اقلیمی و مخاطرات زیست‌محیطی مقابله کرد.

طرح مردمی کاشت یک میلیارد درخت بهانه‌ای برای جلب توجه عمومی به حفظ محیط‌زیست شد. حمایت‌های مقام معظم رهبری نیز با افزایش کاشت نهال از یک به سه اصله در سال، پیامی روشن به مردم و مسئولان ارسال کرده که وضعیت محیط‌زیست رو به وخامت است و باید با کاشت درخت و توجه بیشتر به آن، با تغییرات اقلیمی و مخاطرات زیست‌محیطی مقابله کرد

قدرتمندشدن کشور در ابعاد مختلف است. رهبر انقلاب اسلامی نه تنها در شرایط عادی، بلکه حتی در دوران دفاع مقدس، زمانی که موجودیت نظام جمهوری اسلامی در خطر بود، در حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی تأکید داشتند. ایشان در آن شرایط سخت، دستورات ویژه‌ای برای نیروهای مسلح صادر کردند تا از تخریب محیط‌زیست جلوگیری شود. این نگاه بلندمدت و استراتژیک، امروز نیز در دستورات اخیر ایشان به نیروهای مسلح مشهود است. به عنوان مثال، فرمانده کل سپاه اخیراً در نامه‌ای به تمامی رده‌ها تأکید کرده‌اند، حتی قطع یک درخت نیز باید با مجوز و دلیل موجه انجام شود.

این مدرس دانشگاه افزود: تأکیدات رهبر انقلاب اسلامی بر حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی، نه تنها نشان‌دهنده نگاه بلندمدت ایشان به آینده کشور است، بلکه الگویی بی‌نظیر برای تمامی کشورهای جهان محسوب می‌شود. این رویکرد، علاوه بر حفظ کیان کشور در مرزهای بیرونی، به حفظ مرزهای داخلی و منابع طبیعی نیز کمک شایانی کرده است. به اعتقاد این پژوهشگر، این تأکیدات نه تنها در دستورات، بلکه در عمل نیز نتایج چشمگیری داشته است. به عنوان مثال، در یارک ملی سرخه حصار، مناطقی که تحت نظارت نیروهای مسلح هستند، وضعیت محیط‌زیست به مراتب بهتر از سایر مناطق است. همچنین در پارک ملی تابنده، حضور نیروی دریایی سپاه باعث شده است این منطقه به امن‌ترین نقطه برای تخم‌گذاری لاک‌پشت‌های دریایی تبدیل شود. جنگل‌های هیرکانی نیز تحت حفاظت نیروهای مسلح از وضعیت بهتری برخوردار هستند.

وی با تأکید بر اینکه روز در خدمتگزاری صرفاً یک نماد است، ادامه داد: ما نباید در خدمتگزاری و اهمیت به آن را محدود به یک روز یا یک هفته کنیم بلکه باید در تمام سال به آن اهمیت بدهیم و در قابل رول سال با پوش‌های مختلفی این امر را تداوم ببخشیم. چه بسا در دوسال اخیر چنین تغییراتی شکل بگیرد هر فرد است. این سال‌ها که در نظام آموزشی ایران عمدتا مقاطع دبستان و راهنمایی را در بر می‌گیرد، بهترین زمان برای کاشت بذر توجه به مسائل محیط‌زیستی در ذهن کودکان است. اصلاح نظام آموزشی می‌تواند تأثیر چشمگیری در حل این مشکلات داشته باشد. به اعتقاد وی هرچند نسل کنونی را شاید نتوان به‌طور کامل نسبت به اهمیت این موضوع آگاه کرد اما ابزارهایی مانند برنامه‌های آموزشی صداوسیما، فضای مجازی، بروشورها، کتاب‌ها و مجلات می‌توانند به جلب توجه عمومی و کاهش تخریب کمک کنند.

وی یادآور شد: با این حال، اساسی‌ترین اقدام، گنجانده‌شدن آموزش محیط‌زیست در سیستم آموزشی کشور است. محدود کردن این موضوع به درس «انسان و محیط‌زیست» در پایه دهم کافی نیست. در کشورهای پیشرفته، به‌ویژه در منطقه اسکاندیناوی که از بهترین شرایط محیط‌زیستی برخوردارند، آموزش‌ها به‌صورت مرحله‌ای و متناسب با گروه‌های سنی طراحی شده‌اند. از مفاهیم ساده مانند درخت و حیوانات در سنین پایین، تا موضوعات پیچیده‌تر مثل ترسیب کربن و تأثیرآوری در مقاطع راهنمایی و دبیرستان. این رویکرد می‌تواند کلیدی‌ترین گام در ایران باشد. کاشت درخت نیز به عنوان یکی از مصادیق آموزش محیط‌زیست، هم برای سنین پایین و هم به‌طور کلی، نقشی مهم و مؤثر ایفا می‌کند.

پیشرفت نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت در سال دوم و چشم‌انداز آینده

این مدرس دانشگاه در پاسخ به سؤالی در مورد پیشرفت نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت گفت: نهضت مردمی کاشت یک میلیارد درخت اکنون در سال دوم خود قرار دارد و طی این دو سال، به لطف تلاش‌های انجام‌شده، فعالیت‌ها در حوزه تولید و کاشت تقریباً مطابق برنامه‌ریزی هر سال پیش رفته است. در حال حاضر، تمرکز بر تدوین تدابیر لازم برای نگهداری و داشت نهال‌ها ضروری است. برای سال سوم نیز اقداماتی انجام شده و انتظار می‌رود سیستم مدیریت جدید بتواند روند گذشته را ادامه دهد و این طرح را به سرانجام برساند. هرچند اکنون مسئولیتی در این حوزه ندارم و از اظهارنظر مستقیم پرهیز می‌کنم اما امید است سازمان و مدیریت آن با تلاش جمعی، این نهضت را پیش ببرند تا هدف چهارساله کاشت سالانه ۵۰ میلیون اصله نهال محقق شود. تلاش کلی اعضای سازمان نیز معطوف به همین هدف است و ان شاءالله این مسیر ادامه خواهد یافت.

اهمیت درختکاری از منظر فقهی و اجتماعی

سلمان بهجتی اردکانی*

درختکاری از دیرباز در فرهنگ اسلامی مورد توجه بوده است. کاشت درخت نه تنها یک عمل خیر محسوب می‌شود، بلکه فواید زیادی برای محیط‌زیست و جامعه دارد. با این حال، ذهنیت رایج این است که درختکاری ضرورت ندارد و حکم فقهی الزامی همچون وجوب برای آن وجود ندارد. اینجا باید به این امور پذیرفته شده در فقه توجه نمود که با تغییر شرایط و پیچیده شدن روابط انسان با طبیعت، احکام ناظر به طبیعت قابل تغییر و ارتقا هستند، بنابراین باید به موضوع درختکاری از دیدگاهی جدید نگریست و به سمت التزام در این زمینه حرکت کرد. درختکاری نه تنها یک عمل اولویت‌دار است، بلکه با تغییر شرایط، باید به آن به عنوان یک وظیفه ضروری نگاه کرد. از حیث فقهی با استناد به نظریه تبدل موضوع می‌توان به احکام فقهی جدیدی درباره محیط‌زیست دست یافت و درختکاری را در دایره تکالیف الزامی جای داد.

تغییر شرایط و تبدل موضوع

با پیشرفت تکنولوژی و تحول روابط انسان با طبیعت، آسیب به خاک و یک جزء مهم از زنجیره حیات است. برخی درختان بیابان‌زدا هستند و برخی مانع فرسایش آبی و بادی خاک می‌شوند. درختان منفرد (مبودار) و غیر منفرد (بدون مبوه) هر کدام نقش خود را در طبیعت دارند. براساس مراتب مختلف در فواید و آثار درختان باید منظومه‌ای از الواح درختان با مراعات ملاحظات فقهی و نیازهای متعدد جامعه از جمله امنیت غذایی و پاکسازی هوا داشته باشیم تا از وجود درختان بیشترین بهره‌مندی را داشته باشیم. در حوزه علمیه نیز حرکت‌هایی به سمت محیط زیست و فقه محیط زیست انجام شده و هدف این است که در حوزه‌های مالکیت، بهره‌برداری، مدیریت، نظارت، آلایندگی، حقوق نسل‌های آینده، حفظ و پایدارسازی محیط زیست، تولیدات فقهی و مبانی حقوقی تولید شود. در این میان، درختکاری یکی از اجزای مهم قابل بحث در فقه و حقوق است.

نقش ارزش‌ها و نگرش‌ها

درختکاری نه تنها یک عمل اولویت‌دار است، بلکه با تغییر شرایط، باید به آن به عنوان یک وظیفه ضروری نگاه کرد. از حیث فقهی با استناد به نظریه تبدل موضوع می‌توان به احکام فقهی جدیدی درباره محیط زیست دست یافت و درختکاری را در دایره تکالیف الزامی جای داد

درختکاری نه تنها یک عمل اولویت‌دار است، بلکه با تغییر شرایط، باید به آن به عنوان یک وظیفه ضروری نگاه کرد. از حیث فقهی با استناد به نظریه تبدل موضوع می‌توان به احکام فقهی جدیدی درباره محیط زیست دست یافت و درختکاری را در دایره تکالیف الزامی جای داد

میزان نیاز به درختکاری نیز تغییر کرده است. در گذشته، درختکاری بیشتر به عنوان یک عمل خیر مستحب در نظر گرفته می‌شد اما امروزه با توجه به اهمیت روزافزون محیط زیست، باید به آن به عنوان یک عمل ضروری نگاه کرد. این تغییر شرایط را می‌توان به عنوان تبدل موضوع در نظر گرفت. تبدل موضوع به این معناست که با تغییر شرایط و موضوعات، احکام فقهی نیز متناسب با تغییر موضوع تغییر می‌یابند. هر موضوعی، حکم متناسب با خود را می‌طلبد، بنابراین، این بیان که گفته شود حکم درختکاری از استحباب به وجوب تغییر یا نقش حکومت در محیط زیست و خصوص درختکاری در ایران، ۱۵ اسفند هر سال به عنوان روز درختکاری نامگذاری شده است. این روز فرصتی است تا مردم به اهمیت درختکاری پی ببرند و در کاشت نهال و حفاظت از محیط زیست مشارکت کنند. در این روز، نهادهای دولتی و غیردولتی به کاشت درخت می‌پردازند و مردم را به این عمل خیر دعوت می‌کنند.

حکومت اسلامی باید در حفاظت از محیط زیست و اجرایی شدن احکام فقهی در این زمینه نقشی فعال داشته باشد. اگر احکامی در گذشته فقط استحباب داشته‌اند، ممکن است با تغییر شرایط به وجوب و ضرورت در شرایط جدید تبدیل شوند. این تغییرات باید از سوی حکومت اسلامی و در راستای داده‌های فقهی مورد توجه واقع شود. از سوی دیگر، حکومت باید ضمن ارزیابی شرایط جدید و ارسال آن به مجامع فقهی، در صدور احکام فقهی متناسب با نیازهای زمان نقش ایفا کند. از این رو ارتباط بین حکمرانی و دستگاه فقاهت یک امر ضروری است. تأسیس مؤسسه موضوع شناسی فقهی و راه‌اندازی ستادهای راهبری به عنوان حلقه وصل بین حاکمیت و فقاهت در حوزه‌های علمیه اقدام‌هایی حیاتی در این زمینه هستند. در همین راستا است و از پشتوانه توجه منطقی در راستای حکمرانی اسلامی برخوردار است.

مشارکت مردمی در درختکاری

مشارکت مردم در حفاظت از محیط زیست و درختکاری بسیار مهم است. گرچه اکنون گروه‌های مردمی اهمیت درختکاری را می‌دانند و در کاشت نهال و مراقبت از درختان مشارکت می‌کنند، اما بسیاری از گروه‌های اجتماعی هنوز وارد این فضا نشده‌اند. باید دانست که مشارکت عمومی در درختکاری، نه تنها به محیط زیست کمک شایانی می‌کند و به عنوان یک عمل خیر بر توانب به حساب می‌آید، بلکه همبستگی اجتماعی و انسجام ملی را نیز تقویت می‌کند، زیرا اهتمام به حفاظت محیط زیست، نقطه تلاقی همه گروه‌های اجتماعی با طیف‌های مختلفی از اندیشه و سلایق است.

نتیجه‌گیری

درختکاری نه تنها یک عمل اولویت‌دار است، بلکه با تغییر شرایط، باید به آن به عنوان یک وظیفه ضروری نگاه کرد. از حیث فقهی با استناد به نظریه تبدل موضوع می‌توان به احکام فقهی جدیدی درباره محیط زیست دست یافت و درختکاری را در دایره تکالیف الزامی جای داد. با پشتوانه توجه منطقی در راستای حکمرانی اسلامی و از طریق ستادهای راهبری، درختکاری می‌تواند به یک جامعه و زیست پایدار و سالم نزدیک شود.

* پژوهشگر فقه و حقوق محیط زیست

نیره ساری

پرونده

در خدمتگزاری و آموزش زیست‌محیطی

بررسی نسبت زندگی ما با طبیعت سبز به انگیزه ۱۵ اسفند «روز درختکاری و آموزش همگانی حفظ محیط زیست»

زنده‌باد درخت!

حسین گل‌محمدی

زنده‌باد درخت! این چکیده تمام هزاران هزار حرف خوبی است که در قالب هنر و ادبیات درباره درختان، این ستون‌های حیات بشر خلق و روایت شده است. ۱۵ اسفند، روز درختکاری و آموزش همگانی حفظ محیط زیست، انگیزه خوبی است تا رسالت خود را در قبال طبیعت و محیط زیست بازخوانی کنیم. در دنیای امروز که چالش‌های زیست‌محیطی در کلون بحث‌های جهانی قرار دارند، پذیرش سبک زندگی پایدار بیش از هر زمان دیگری اهمیت یافته است. مفهوم «سبز بیندیشید، سبز زندگی کنید» بر لزوم تعهد ذهنی و عملی به شیوه‌های پایدار (حفظ محیط زیست و احترام به طبیعت) تأکید دارد، با هدف نهایی تضمین آینده‌ای بهتر برای نسل‌های آینده. اما زندگی سبز به چه معناست و چگونه افراد، جوامع و کسب‌وکارها می‌توانند به دنیای پایدارتر کمک کنند؟ سبک زندگی پایدار، به معنای استفاده از منابع به گونه‌ای است که از فشار به اکوسیستم‌های طبیعی جلوگیری و به تعادل زیست‌محیطی در درازمدت کمک کند. این رویکرد می‌تواند در جنبه‌های مختلف زندگی روزمره، از غذایی که می‌خوریم تا انرژی که مصرف و زباله‌ای که تولید می‌کنیم، ظهور پیدا کند.

درک پایداری: پایداری در اساسی‌ترین شکل خود به ظرفیت سیستم‌های طبیعی زمین برای حمایت از حیات در طولانی‌مدت اشاره دارد. فعالیت‌های انسانی، به‌ویژه در قرن اخیر، فشار زیادی به اکوسیستم‌های کره زمین وارد کرده که منجر به مسائلی مانند تغییرات اقلیمی، از دست رفتن تنوع زیستی، جنگل‌زدایی و آلودگی شده است. به همین دلیل، به‌طور فزاینده‌ای روشن است اگر بخواهیم سیاره‌ای قابل سکونت برای نسل‌های آینده تضمین کنیم، نمی‌توانیم مسیر فعلی خود را ادامه دهیم. مفهوم پایداری معمولاً به سه رکن تقسیم می‌شود: زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی. این سه رکن باهم کار می‌کنند تا سیستمی متوازن و مقاوم ایجاد کنند. پایداری زیست‌محیطی بر محافظت از منابع طبیعی، کاهش اثرات کربنی و حفظ تنوع زیستی تأکید دارد. پایداری اجتماعی بر اهمیت عدالت، رفاه جامعه و حقوق بشر تأکید دارد. پایداری اقتصادی به سیستم‌هایی تشویق می‌کند که ارزش خلق کرده و در عین حال از تخریب منابع جلوگیری و از نابرابری‌های اقتصادی جلوگیری کنند.

نقش افراد در زندگی پایدار: افراد نقش مهمی در ساختن آینده‌ای پایدار دارند. از طریق اقدامات کوچک‌ورزمره، می‌توانیم تأثیر بزرگی بگذاریم. انتخاب‌هایی که در خانه، محل کار و جوامع خود انجام می‌دهیم مستقیماً بر محیط‌زیست تأثیر می‌گذارد. به عنوان مثال، کاهش زباله، بازیافت، صرف‌جویی در مصرف آب و استفاده از وسایل کم‌مصرف انرژی همه به کاهش اثرات کربنی کمک می‌کند. پذیرش ذهنیت سبز به معنای درک ارتباط متقابل بین دنیای طبیعی و اقدامات ما است. به عنوان مثال، انتخاب غذاهای محلی و ارگانیک به کاهش انتشارات کربن ناشی از حمل‌ونقل دور دست و روش‌های کشاورزی صنعتی کمک می‌کند. با کاهش مصرف گوشت که نیازمند منابع زیادی از جمله زمین، آب و انرژی است، افراد می‌توانند تأثیرات زیست‌محیطی خود را بیشتر کاهش دهند. یکی دیگر از جنبه‌های کلیدی سبک زندگی سبز، کاهش زباله است. به‌ویژه پلاستیک جهان سالانه بیش از ۳۰۰ میلیون تن پلاستیک تولید می‌کند که بخش زیادی از آن به محل‌های دفن زباله یا اقیانوس‌ها می‌رود. استفاده دوباره، بازسازی و بازیافت می‌تواند به‌طور چشمگیری از مقدار زباله‌ای که به اکوسیستم‌ها آسیب می‌زند بکاهد. علاوه بر این افراد می‌توانند از محصولاتی حمایت کنند که بسته‌بندی کمی دارند یا از مواد پایدار و زیست‌تجزیه‌پذیر ساخته شده‌اند. مصرف انرژی یکی دیگر از زمینه‌هایی است که افراد می‌توانند در آن تأثیر بگذارند. با استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی یا بادی، استفاده از وسایل کم‌مصرف انرژی و توجه به عادت مصرف انرژی (مثلاً خاموش کردن چراغ‌ها هنگام عدم استفاده) می‌توانیم ردپای کربنی خود را کاهش دهیم.

زندگی پایدار در جامعه: در حالی که اقدامات فردی اهمیت زیادی دارند، تلاش‌های گسترده‌تر در سطح جامعه می‌توانند تأثیرات سبک زندگی پایدار را تقویت کنند. جوامع می‌توانند ابتکارات زیرساخت سبز مانند ساخت پارک‌های بیشتر، ایجاد سیستم‌های حمل‌ونقل عمومی پایدار و تشویق به استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر را به اجرا درآورند. دولت‌ها و شهرداری‌ها در تسهیل این تغییرات نقش اساسی دارند، از طریق اجرای سیاست‌هایی که حفاظت از محیط‌زیست را ترویج می‌دهند، مانند برنامه‌های تفکیک زباله، قوانین ساخت و ساز سبز و مشوق‌هایی برای کسب‌وکارها جهت کاهش اثرات زیست‌محیطی خود. علاوه بر این، آموزش ابزاری قدرتمند در ترویج فرهنگ پایداری است. مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز جامعه می‌توانند کارگاه‌ها، سمینارها و کمپین‌هایی برگزار کنند که به مردم در مورد شیوه‌های پایدار، از مصرف‌گرایی در مصرف انرژی گرفته تا مزایای باغبانی ارگانیک، آموزش دهند. با افزایش آگاهی، جوامع می‌توانند اقدام جمعی را الهام بخشند، جایی که هر عضو برای بهبود کیفیت زیست‌محیطی ناحیه‌ای که در آن زندگی می‌کند، همکاری می‌نماید. کشاورزی شهری و تولید غذاهای محلی در جوامع سراسر جهان نیز به طور فزاینده‌ای محبوب می‌شود. این شیوه‌ها نه تنها روابط کربن مربوط به حمل‌ونقل غذا را کاهش می‌دهند، بلکه رشد اقتصادی محلی و امنیت غذایی را نیز ترویج می‌کنند. با کاشت غذای خود، افراد و جوامع می‌توانند کنترل سیستم‌های غذایی خود را در دست بگیرند و وابستگی به روش‌های کشاورزی صنعتی را که اغلب به آلاینده‌ها و انتشارات بیش از حد آلاینده وابسته است، کاهش دهند.

مسئولیت کسب‌وکارها: کسب‌وکارها و شرکت‌ها تأثیر بزرگی بر محیط‌زیست دارند و نقش آنها در ترویج پایداری نمی‌تواند نادیده گرفته شود. بسیاری از شرکت‌ها شروع به شناسایی اهمیت گنجاندن پایداری در مدل‌های تجاری خود کرده‌اند، از طریق استفاده از مواد دوستدار محیط‌زیست، کاهش زباله‌ها یا پذیرش منابع انرژی تجدیدپذیر. مسئولیت شرکتی شامل اطمینان از این است که عملیات‌ها به محیط‌زیست آسیب نزنند و محصولات و خدمات به گونه‌ای توسعه یابند که با پایداری درازمدت همخوانی داشته باشند. یکی از نمونه‌های این تغییر، تقاضای فزاینده برای شیوه‌های ساخت و ساز سبز است. شرکت‌ها در حال سرمایه‌گذاری در ساختمان‌های کم‌مصرف انرژی، استفاده از مواد پایدار و پذیرش فناوری‌های دوستدار محیط‌زیست برای کاهش تأثیرات زیست‌محیطی خود هستند. شرکت‌هایی نیز باجرای سیاست‌های داخلی که ترویج کاهش زباله، مصرف‌حویی در انرژی و گزینه‌های حمل‌ونقل پایدار را تشویق می‌کنند، کارمندان خود را به انجام شیوه‌های پایدار ترغیب کنند. علاوه بر این، پایداری فرصتی برای نوآوری است. فناوری‌های سبز مانند پنل‌های خورشیدی، خودروهای الکتریکی و توربین‌های بادی، به تنها به کاهش آسیب‌های زیست‌محیطی کمک می‌کنند، بلکه صنایع و فرصت‌های شغلی جدیدی را نیز ایجاد می‌نمایند. شرکت‌هایی که در این زمینه‌ها پیشرو هستند، به احتمال به اقتصاد سبز کمک می‌کنند، جایی که تمرکز اصلی بر حفظ و بازسازی منابع طبیعی به جای بهره‌برداری از آنهاست. در خاتمه باید تأکید کرد «سبز بیندیشید، سبز زندگی کنید» بیشتر از یک شعار جذاب است. این یک دعوت به عمل است برای اینکه افراد، جوامع، کسب‌وکارها و دولت‌ها شیوه‌هایی را پذیرند که پایداری را ترویج می‌دهند. هر اقدام، حتی کوچک، در راستای هدف بزرگ‌تر، ایجاد دنیای سالم‌تر و مقاوم‌تر تأثیرگذار است. با اتخاذ تصمیمات آگاهانه‌ای که محیط‌زیست را در اولویت قرار می‌دهند، می‌توانیم از آینده‌ای سالم‌تر، عادلانه‌تر و پایدارتر برای همه مطمئن باشیم. همانطور که ایالات‌های آن در سرتوشت شهرشان نقش دارند و سهمی

محبوبه قربانی

پرونده

در خدمتگزاری و آموزش زیست‌محیطی

مهندس شاهرخ شاه‌علی، مدرس دانشگاه و کنشگر فعال محیط زیست:

کاشت درختان بومی را جایگزین چمن کاری بیهوده و هزینه‌بر کنیم

مهندس شاهرخ شاه‌علی، نویسنده، مدرس دانشگاه و کنشگر فعال محیط زیست پیشنهاد می‌کند درختکاری به‌عنوان نذری در مجموعه عادات، رسومات، سنن مذهبی و آیینی ما به صورت جدی در نظر گرفته و اجرا شود. وی می‌گوید: «کاشت سالانه چند درخت تا پایان عمر، اقدامی مؤثر در بهبود محیط زیست و همچنین روحیه افراد است. اگر هر فرد چنین نذری داشته باشد، تأثیر آن در زیبایی، تلطیف هوا و حفظ اکوسیستم چشمگیر خواهد بود.» او همچنین بر نقش والدین در فرهنگ‌سازی این امر تأکید می‌کند و می‌گوید: «والدین می‌توانند با رفتار خود الگویی برای فرزندان باشند و درختکاری و درخت‌داری را به یک عمل فرهنگی و اجتماعی تبدیل کنند.» به گفته این کارشناس، چنین اقداماتی می‌توانند کیفیت زندگی و محیط زیست را بهبود بخشند. ماحصل گفت‌وگو با وی را می‌خوانید.

همانطور که می‌دانید، ۱۵ اسفند روز درختکاری است و اهمیت این روز از نظر زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی غیرقابل انکار است. لطفاً مخاطبان ما را با اهمیت درختکاری و تأثیرات مثبت کاشت درخت در این زمینه بیشتر آشنا کنید.

درختان ۳۰ درصد از اکسیژن موجود در جهان را تأمین می‌کنند. طبق برآوردها، هر هکتار جنگل سالانه ۱/۵ تن اکسیژن تولید می‌کند که نیاز سالانه ۱۰ نفر را برآورده می‌سازد. درختان همچنین در تعدیل آب و هوا مؤثر هستند. سایه‌های که درختان می‌گسترانند و اکسیژنی که تولید می‌کنند به کاهش گرمای محیط کمک می‌کند. علاوه بر این درختان می‌توانند آلودگی صوتی را کاهش دهند. درختان در جذب گرد و غبار و آلودگی‌های شیمیایی نیز نقش دارند. درختان به حفظ منابع آبی و تغذیه سفره‌های آب زیرزمینی نیز کمک می‌کنند و باعث بهبود کیفیت هوا می‌شوند. علاوه بر این بسیاری از گونه‌های پرندگان، حشرات و جانوران درختان را به عنوان زیستگاه خود انتخاب می‌کنند. درختان به طبیعت این اجازه را می‌دهند که به زندگی انسانه دهند. یک ضرب‌المثل قدیمی می‌گوید به جای خرید قفس برای پرندگان و شنیدن صدای زیبای آنها بهتر است درخت بکاریم و پرندگان را به شهرمان دعوت کنیم. در نهایت، درختان بهبود سلامت روان انسان‌ها را نیز تسهیل می‌کنند. تحقیقات نشان داده‌اند حضور درختان در محیط زندگی باعث کاهش استرس و افزایش آرامش روانی می‌شود. در ژاپن، مردم برای دور کردن یک درخت می‌توانند در زمان استرس و فشار عصبی به آرامش آنها کمک کند.

در کشور ما چه اقداماتی برای ترویج فرهنگ درختکاری انجام شده است و چه کمبودهایی وجود دارد؟

هر منطقه برنامه‌های محیط زیستی و بومی خاص خود را دارد که باید با توجه به شرایط اقلیمی و زیست‌بوم‌های آن طراحی و اجرا شود. درختکاری هم باید با نگاه بومی انجام شود، به این معنا که درختان مناسب با اقلیم و شرایط هر منطقه کاشته شوند. مهم‌ترین نکته در این زمینه، انتخاب درختان بومی است. دومین نکته، توجه به منابع آبی منطقه است. باید درختی را انتخاب کرد که مقاوم به خشکسالی و کم‌آبی باشند. درختداری که از درختکاری مهم‌تر است به آبیاری منظم و مراقبت از درختان مربوط می‌شود. چمن در مقایسه با درختان، علاوه بر مصرف زیاد آب، هیچ فایده محیط‌زیستی خاصی ندارد و هزینه‌های نگهداری زیادی را به همراه دارد، بنابراین به جای چمن، بهتر است درختان بومی در پارک‌ها و فضاهای سبز کاشته شوند. یکی دیگر از مشکلات، عدم اطلاع‌رسانی عمومی به آحاد جامعه مردم به ویژه دانش‌آموزان است. بسیاری از افراد بدون توجه به اهمیت درختان، روی نه درختان یادگاری می‌نویسند. این تخریب‌ها می‌توانند جلو بروز مشکلاتی مانند فرسایش خاک، رطوبت و رفت و فرار در خاک شوند. به همین دلیل آموزش به کودکان و نوجوانان درباره ارزش درختان، اهمیت حفاظت از آنها و شناخت گیاهان بومی منطقه ضروری است. ایجاد پارک‌های آموزشی و اکولوژیکی می‌تواند نقش بزرگی در این زمینه داشته باشد و به کودکان کمک کند تا از همان ابتدا درک بهتری از اهمیت درختان و محیط زیست پیدا کنند. آموزش و مشارکت مردم یکی از کلیدی‌ترین مسائل در حفاظت از محیط زیست است. آموزش‌های که منجر به تغییر رفتار و مشارکت فعال شوند، می‌توانند تأثیرگذار باشند. همانطور که گفته‌اند: «یک دست صدا ندارد» همه ما باید در حفظ محیط زیست مسئولیت‌پذیر باشیم. اگر به طبیعت با جنگل می‌رویم، باید مراقب باشیم هیچ پسماندی را در آن اکوسیستم (جنگل، کوه، دره، ساحل، رودخانه و...) از خود به جا نگذاریم و همه پسماندهایی را که تولید کرده‌ایم با خود به محل زندگی برگردانیم و به صورت تفکیک شده آنها را مدیریت کنیم.

**این جمله که «دیگران کاشتند و ما خوردیم، ما بکاریم دیگران بخورند» یکی از زیباترین مفاهیم را در دل خود دارد. در واقع، این نه فقط اشاره به اهمیت درختکاری و نگهداری از انسان‌ها و مسئولیت‌های مشترک آنها در حفظ کره زمین است، بلکه به نوعی به همبستگی انسان‌ها و مسئولیت‌های مشترک آنها در حفظ کره زمین اشاره می‌کند. این اشعار و مفاهیم در ادبیات فارسی از دیرباز به عنوان یک ارزش انسانی و اجتماعی مطرح بوده‌اند. در آموزه‌های دینی نیز به کاشت درخت به عنوان یک عمل نیکو و پرکت توجه شده است. پیام شعری که آمد نشان می‌دهد حتی در آخرین لحظات زندگی، باید به نسل‌های آینده ف